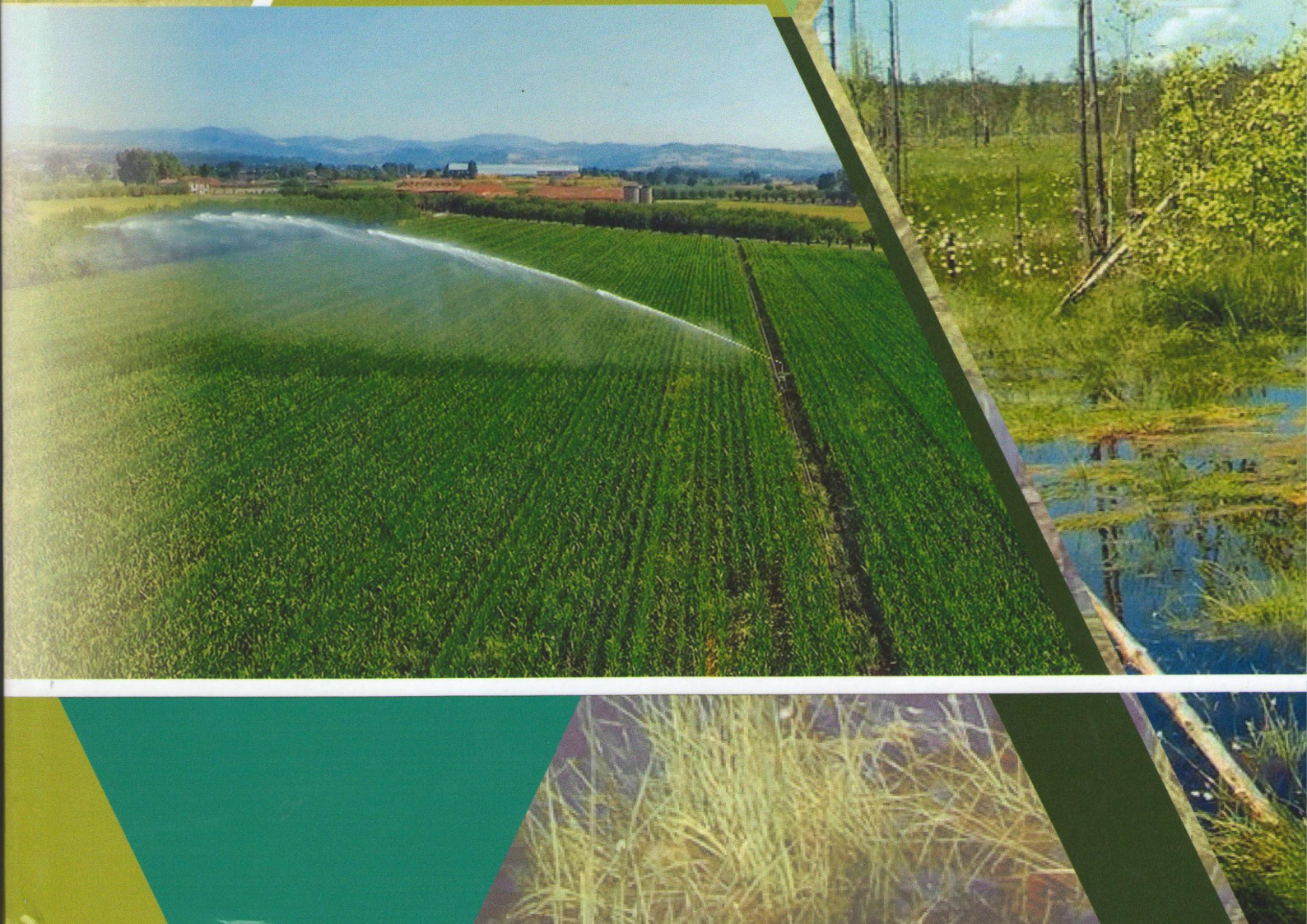

За науковою редакцією:
Гадзала Я.М.
Сташука В.А.
Рокочинського А.М.

МЕЛІОРАЦІЯ ТА ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

ТОМ 2

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
Інститут водних проблем і меліорації
Національний університет водного господарства та природокористування

МЕЛІОРАЦІЯ ТА ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

За науковою редакцією:

Гадзала Я.М. — доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН України;

Сташука В.А. — доктора технічних наук, професора, члена-кореспондента НААН України;

Рокочинського А.М. — доктора технічних наук, професора.

ТОМ 2

Київ – Рівне
ОЛДІ-ПЛЮС
2017

УДК 631.62(438.42)**ББК 40.6****М 47**

*Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету водного господарства та природокористування (протокол № 6 від 22 червня 2016 року)
та вченою радою Інститут водних проблем і меліорації НААН України
(протокол № 2 від 24 березня 2017 року)*

За науковою редакцією:

Гадзала Я.М. – доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН України;

Сташука В.А. – доктора технічних наук, професора, член-кореспондента НААН України;

Рокочинського А.М. – доктора технічних наук, професора.

Укладачі:

к.т.н. Коптюк Р.М., к.с.-г.н. Волкова Л.А., к.т.н. Приходько Н.В.

Рецензенти:

Кургак В.Г. – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач відділу кормовиробництва та лукувництва ННЦ «Інститут землеробства НААН»;

Рогачко С.І. – доктор технічних наук, професор, кафедра енергетичного та водогосподарського будівництва, Одеська державна академія будівництва та архітектури;

Галушкіна Т.П. – доктор економічних наук, професор, Заслужений економіст України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України.

М 47 Меліорація та облаштування Українського Полісся: [колективна монографія] / за ред. д.с.-г.н., професора, акад. НААН Я.М. Гадзала, д.т.н., професора, член-кор. НААН В.А. Сташука, д.т.н., професора А.М. Рокочинського. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. – Т.2. – 854 с.

ISBN 978-966-289-149-2

Монографія підготовлена на основі узагальнення результатів багаторічних досліджень й виробничого досвіду провідних науковців та фахівців водогосподарсько-меліоративного профілю щодо природних, історичних, соціально-економічних, конструктивних, режимно-технологічних, екологічних, економічних й інших аспектів меліорації та облаштування зони Полісся України.

У 2-му томі колективної наукової монографії показано характерні режимно-технологічні, гідрологічні й екологічні особливості використання та розвитку природно-ресурсного потенціалу регіону, а також еколого-економічні аспекти меліорації та облаштування Українського Полісся.

Для фахівців у галузях ґрунтознавства, охорони природи, водного господарства, аграрного виробництва, наукових працівників, аспірантів і студентів відповідних спеціальностей, землекористувачів усіх форм власності.

Відповідальність за зміст, достовірність та якість наданих матеріалів несуть автори.

УДК 631.62(438.42)**ББК 40.6****ISBN 978-966-289-149-2**

© Національний університет водного господарства та природокористування, 2017

© Інститут водних проблем і меліорації НААН України, 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	11
ЧАСТИНА III. РЕЖИМНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ, ГІДРОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МЕЛІОРАЦІЙ.....	12
РОЗДІЛ 31. ВПЛИВ ОСУШУВАЛЬНИХ МЕЛІОРАЦІЙ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ОРГАНОГЕННИХ ҐРУНТІВ (Слюсар І.Т., Гера О.М., Соляник О.П., Сербенюк В.О.).....	12
31.1. Природні умови торфонагромадження, об'єкти досліджень та їхня коротка характеристика.....	12
31.2. Зміна водно-фізичних властивостей органогенних ґрунтів під дією антропогенних факторів	15
31.3. Зміна агрохімічних характеристик торфових ґрунтів у процесі їхнього освоєння та сільськогосподарського використання	20
31.4. Біологічна активність осушуваного торфового ґрунту залежно від інтенсивності його використання	27
31.5. Міграція біогенних елементів залежно від геохімічних умов, осушення та використання	28
<i>Література до розділу</i>	<i>30</i>
РОЗДІЛ 32. СПОСОБИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ГУМІДНОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ (Слюсар І.Т., Гера О.М., Соляник О.П., Сербенюк В.О.).....	32
32.1. Структура посівних площ у сівоzmінах	32
32.2. Система обробітку органогенних ґрунтів	38
32.3. Система удобрення	44
32.4. Технології вирощування сільськогосподарських культур.....	48
32.5. Створення та використання сіножатей та пасовищ	59
32.6. Створення біоенергетичних плантацій.....	64
32.7. Ґрунтоохоронні заходи	67
<i>Література до розділу</i>	<i>68</i>
РОЗДІЛ 33. ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ГІДРОТЕРМІЧНОГО РЕЖИМУ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ (Клименко М.О., Прищепя А.М.)	70
33.1. Загальна характеристика умов проведення та методики досліджень.....	70
33.2. Особливості формування гідротермічного режиму торфових ґрунтів Західного Полісся України.....	72
33.3. Оцінка гідротермічного режиму торфових ґрунтів.....	89
33.4. Вплив гідротермічного режиму ґрунту на продуктивність сільськогосподарських культур	92
<i>Література до розділу</i>	<i>96</i>
РОЗДІЛ 34. ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГІДРОТЕРМІЧНИХ УМОВ У ЛІВОБЕРЕЖНОМУ ПОЛІССІ УКРАЇНИ (Тараріко Ю.О., Сайдак Р.В., Бердніков О.М., Потапенко Л.В.).....	98
34.1. Поживний режим дерново-підзолистого ґрунту за різних систем удобрення	98
34.2. Кліматичні умови	103
34.3. Інтенсивність інфільтрації опадів.....	105
34.4. Вплив гідротермічних умов на ефективність добрив	109
34.5. Вплив гідротермічних умов та добрив на формування якості зерна пшениці озимої	113
<i>Література до розділу</i>	<i>117</i>
РОЗДІЛ 35. ОРГАНІЧНІ ДОБРИВА ТА БІОПРЕПАРАТИ ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОЖИВНОГО РЕЖИМУ ДЕРНОВО-СЛАБОПІДЗОЛИСТОГО ҐРУНТУ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ (Шевчук М.Й., Ковальчук Н.С.).....	118

35.1. Вплив ферментованих органічних добрив на еколого-агрохімічні показники ґрунтів	118
35.2. Агрономічна ефективність застосування біопрепаратів	119
35.3. Агрохімічні особливості дерново-слабопідзолистого ґрунту та умови проведення досліджень	121
35.4. Вплив мікробіологічних препаратів на активність фотосинтезу вівса на зелену масу (сидерат)	126
35.5. Вплив мікробіологічних препаратів на врожай зеленої маси вівса та редьки олійної.....	127
35.6. Вплив мікробіологічних препаратів на агрохімічні показники дерново-слабопідзолистого ґрунту	128
<i>Література до розділу</i>	136

РОЗДІЛ 36. АГРОЕКОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЖИМІВ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ КРАЇНИ (Веремеєнко С.І.).....

36.1. Формування температурного режиму ґрунтів та його екологічна оцінка	137
36.2. Формування водного режиму та його оцінка	139
36.3. Екологічні принципи оцінювання та класифікації температурного режиму ґрунтів.....	144
36.4. Екологічні принципи оцінювання та класифікації водного режиму ґрунтів	147
36.5. Принципи оцінювання та класифікація поживного режиму ґрунтів.....	148
36.6. Системно-екологічні принципи управління продуктивністю ґрунтів.....	150
<i>Література до розділу</i>	153

РОЗДІЛ 37. РАЦІОНАЛЬНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИКОРИСТАННЯ ОСУШУВАНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ (Стецюк М.Г., Зосимчук М.Д.).....

37.1. Розвиток меліорації на Рівненщині	155
37.2. Сарненська дослідна станція – історія становлення, основні напрями та результати діяльності	156
37.3. Коротка характеристика гідроморфних осушуваних ґрунтів.....	160
37.4. Характеристика торфових ґрунтів Сарненської дослідної станції.....	161
37.5. Вегетаційний період на торфово-болотних масивах Західного Полісся в умовах сучасного клімату	163
37.6. Потенціал кормової продуктивності багаторічних трав та малопоширених кормових культур на осушуваних торфових ґрунтах.....	169
37.7. Застосування стимуляторів росту на сільськогосподарських культур при вирощуванні на осушуваних торфових ґрунтах	171
37.8. Продуктивність осушуваних органогенних ґрунтів залежно від оптимізації факторів.....	174
37.9. Підбір видів багаторічних трав для ефективного лукувництва на осушуваних торфових ґрунтах.....	177
37.10. Вирощування біоенергетичних культур на осушуваних торфових ґрунтах Західного Полісся	182
37.11. Трансформація водно-фізичних та агрохімічних властивостей осушуваних торфових ґрунтів під впливом довготривалого сільськогосподарського використання.....	184
37.12. Водоспоживання та урожайність сільськогосподарських культур на осушуваних торфових ґрунтах.....	189
37.13. Використання осушуваних радіоактивно забруднених земель	191
<i>Література до розділу</i>	192

РОЗДІЛ 38. ОПТИМІЗАЦІЯ ВОДНОГО ТА ПОЖИВНОГО РЕЖИМІВ ОСУШУВАНОВОГО ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТОГО ҐРУНТУ (Мельничук А.О., Кочик Г.М., Сторожук В.В., Кучер Г.А., Дідківський М.П., Мельничук Г.В.).....

38.1. Формування водного та повітряного режимів на дерново-підзолистих ґрунтах Полісся	194
38.2. Формування поживного режиму на дерново-підзолистих ґрунтах Полісся.....	203
<i>Література до розділу</i>	215

РОЗДІЛ 39. ГУМУСОВИЙ СТАН ОСУШУВАНИХ ДЕРНОВО-КАРБОНАТНИХ ГРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ (Колесник Т.М., Троцюк В.С.)	216
39.1. Динаміка вмісту та запасів гумусу	216
39.2. Груповий склад гумусу та оптичні властивості гумінових кислот	221
39.3. Трансформація колоїдних форм гумусу	233
39.4. Коефіцієнти трансформації та стійкості до трансформації органічної речовини в дерново-карбонатних ґрунтах	236
<i>Література до розділу</i>	<i>240</i>
РОЗДІЛ 40. ЗМІНА ОСНОВНИХ АГРОФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ДЕРНОВО-КАРБОНАТНИХ ГРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ОСУШЕННЯ ТА ІНТЕНСИВНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ (Троцюк В.С., Колесник Т.М.).....	241
40.1. Гранулометричний та мікроагрегатний склад.....	241
40.2. Вміст і запаси гумусу	243
40.3. Питома поверхня.....	244
40.4. Структурно-агрегатний склад.....	246
40.5. Щільність складення, щільність твердої фази, пористість, аерація.....	248
40.6. Повна, капілярна, найменша вологоємність, вологість в'янення і вологість розриву капілярів.....	250
40.7. Водопроникність	254
<i>Література до розділу</i>	<i>255</i>
РОЗДІЛ 41. ВПЛИВ МЕЛІОРАНТІВ НА АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ГРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ (Мороз О.С.)	257
41.1. Стан вивчення проблеми	257
41.2. Вивчення запасів, поширення та властивостей корисних копалин місцевого значення	261
41.3. Вплив меліорантів на склад та властивості дерново-підзолистого ґрунту	266
41.4. Вплив добрив та меліорантів на врожайність сільськогосподарських культур та надходження до них радіонуклідів	269
<i>Література до розділу:</i>	<i>274</i>
РОЗДІЛ 42. ЗМІНА АГРОФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТА ДЕГРАДАЦІЯ ГРУНТІВ ПОЛІССЯ, ЗАХОДИ ЩОДО ЇХНЬОГО ОКУЛЬТУРЕННЯ (Козішкурт С.М.).....	277
42.1. Основні агрофізичні властивості ґрунтів Полісся.....	277
42.2. Окультурення – основа підвищення родючості орних земель	285
42.3. Встановлення зв'язку між щільністю та агрогідрологічними властивостями ґрунту	290
42.4. Деградація осушуваних ґрунтів та заходи щодо її попередження	294
<i>Література до розділу</i>	<i>298</i>
РОЗДІЛ 43. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ (Волкова Л.А.)	299
43.1. Стан використання земельних ресурсів (на прикладі басейнів малих річок Полісся Рівненської області).....	299
43.2. Використання земель сільськогосподарського призначення Рівненської області.....	305
43.3. Функціональні зв'язки коефіцієнта фільтрації з фізичними властивостями ґрунтів зони Полісся.....	309
43.4. Захоплення дренажу меліоративних систем.....	312
43.5. Обґрунтування доз інгібітору для запобігання захоплення дренажу	314
43.6. Захисна функція водогосподарсько-меліоративного комплексу та прогнозування проходження повеней та паводків на території Рівненської області (Васильєв С.В.)	317
<i>Література до розділу</i>	<i>320</i>
РОЗДІЛ 44. МОНІТОРИНГ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ПОЛІССЯ (Мошинський В.С., Цвєтова О.В., Рябцева Г.П., Топольник Т.І., Тураєва О.В., Кушнірук У.Л., Жук Г.П., Грановська Л.М., Морозов В.В.)	321

44.1. Становлення та розвиток моніторингу осушуваних земель гумідної зони України.....	321
44.2. Еколого-меліоративний моніторинг у сучасній структурі моніторингу природного середовища.....	323
44.3. Методологія та перспективи еколого-меліоративного моніторингу Полісся	326
44.4. Моніторинг поверхневих та підземних вод.....	330
44.5. Вибір об'єкту і створення спостережної мережі на осушуваних землях	333
44.6. Види спостережень на осушуваних землях.....	336
44.7. Методика спостережень і досліджень на еталонних водозборах	339
44.8. Показники і критерії оцінки еколого-меліоративного стану осушуваних земель	341
44.9. Оцінка еколого-меліоративного стану осушуваних земель.....	345
44.10. Прогноз еколого-меліоративного стану осушуваних земель.....	350
44.11. Слово про В.Є. Алексєєвського	352
Література до розділу	355

РОЗДІЛ 45. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ТА ЕКОЛОГІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ЗА ДАНИМИ МОНІТОРИНГУ

(Мошинський В.С.)	358
45.1. Проблема управління станом осушуваних земель на основі його контролю, оцінки і прогнозування.....	358
45.2. Принципи побудови моделей продуктивної та екологічної стійкості осушуваних земель для нетреб управління	360
45.3. Формулювання моделі продуктивності та оцінки стану осушуваних земель України.....	361
45.4. Ідентифікація моделі продуктивності та оцінки стану осушуваних земель України	364
45.5. Верифікація моделі продуктивності та оцінки стану осушуваних земель	367
Література до розділу	376

РОЗДІЛ 46. ОСУШУВАЛЬНІ СИСТЕМИ НА РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ВОДОЗБОРАХ (Шевченко О.Л.)

(Шевченко О.Л.)	379
46.1. Вплив осушувальної мережі на об'єми винесення ^{90}Sr за межі Чорнобильської зони відчуження.....	379
46.2. Теоретичні та методологічні основи радіогідрогеології осушуваних ландшафтів	389
46.3. Джерела і процеси вторинного радіоактивного забруднення поверхневих вод дренажних каналів.....	392
46.4. Чинники бар'єрної стійкості водозборів	400
46.5. Оцінка бар'єрної стійкості водозборів зони відчуження до винесення ^{90}Sr	402
46.6. Використання осушувальних систем для зменшення винесення радіонуклідів за межі забруднених водозборів	406
Література до розділу	410

РОЗДІЛ 47. ОЦІНЮВАННЯ МЕДИКО-ЕКОЛОГІЧНОГО РИЗИКУ ТЕРИТОРІЇ ПОЛІССЯ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ) (Кушнірук Ю.С., Волкова Л.А.)

(Кушнірук Ю.С., Волкова Л.А.)	412
47.1. Основні поняття про медико-екологічний ризик.....	412
47.2. Методика оцінки медико-екологічного ризику території.....	413
47.3. Оцінка медико-екологічного стану території Рівненської області.....	420
Література до розділу	433

РОЗДІЛ 48. ПОЛІСЬКІ РІЧКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЇХ ВОДОЗБОРІВ ПІД ВПЛИВОМ ОСУШУВАЛЬНИХ МЕЛІОРАЦІЙ (Савчук Д.П., Бабіцька О.А., Малюга В.В., Котикович І.В., Бондар А.Є.)

(Савчук Д.П., Бабіцька О.А., Малюга В.В., Котикович І.В., Бондар А.Є.)	435
48.1. Загальна характеристика.....	435
48.2. Осушувальні системи в басейнах річок.....	438
48.4. Особливості формування стоку річок Полісся в умовах осушувальних меліорацій та можливих змін клімату (Бондар А.Є.).....	445

РОЗДІЛ 49. ВОДОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

(Михайлов Ю.О., Даниленко Ю.Ю., Лютницький С.М.).....	454
--	------------

49.1. Методологія ідентифікації величини водоресурсного потенціалу та виявлення закономірностей його просторових змін	454
49.2. Оцінка та типізація сільських територій за величиною водоресурсного потенціалу на прикладі Рівненської області	457
<i>Література до розділу</i>	466
РОЗДІЛ 50. ОЦІНКА ВПЛИВУ МЕЛІОРАТИВНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА БАСЕЙНИ МАЛИХ РІЧОК УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ (Корбутяк М.В., Гончак І.В., Басюк Т.О.).....	
50.1. Оцінювання та облік впливу антропогенних факторів на річний стік	467
50.2. Формування стоку на осушених землях Західного Полісся України	479
50.3. Рекомендації щодо оцінки антропогенної трансформації гідрографічної мережі	484
<i>Література до розділу</i>	485
РОЗДІЛ 51. ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ПОЛІССЯ (Яцик А.В., Гончак І.В.)	
51.1. Екологічна оцінка якості поверхневих вод	486
51.2. Водні об'єкти, пункти спостереження	487
51.3. Характеристика вихідної інформації	488
51.4. Оцінка якості води за показниками сольового складу	489
51.5. Оцінка якості за трофо-сапробіологічними (санітарно-гігієнічними) показниками	492
51.6. Оцінка якості води за показниками специфічних речовин токсичної дії	493
51.7. Об'єднана екологічна оцінка якості поверхневих вод	503
51.8. Картографічне зображення отриманих результатів	505
<i>Література до розділу</i>	507
РОЗДІЛ 52. ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОЛІСЬКОЇ ЧАСТИНИ БАСЕЙНУ Р. ЗАХІДНИЙ БУГ (Клименко М.О., Вознюк Н.М.).....	
52.1. Характеристика природних умов території басейну р. Західний Буг	508
52.2. Гідрологічні умови басейну р. Західний Буг	511
52.3. Гідрохімічний режим поверхневих вод р. Західний Буг	512
52.4. Характеристика антропогенного навантаження на екосистеми басейну р. Західний Буг	514
52.5. Екологічна оцінка якості поверхневих вод р. Західний Буг	520
<i>Література до розділу</i>	522
РОЗДІЛ 53. ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ТА РОЗРОБКА ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ БАСЕЙНУ РІЧКИ ГОРИНЬ (Статник І.І., Бєдункова О.О.).....	
53.1. Сучасний стан господарського-екологічного районування басейнів малих і середніх річок	524
53.2. Методика та умови проведення досліджень	526
53.3. Вплив господарської діяльності на стан екосистеми річки Горинь	527
53.4. Визначення рівня антропогенного навантаження на генералізовані річкові екосистеми	529
53.5. Оцінка ефективності впровадження природоохоронних заходів з реабілітації порушених річкових екосистем	538
<i>Література до розділу</i>	539
РОЗДІЛ 54. ВДОСКОНАЛЕННЯ МОНІТОРИНГУ СТАНУ БАСЕЙНІВ МАЛИХ РІЧОК ПОЛІССЯ НА ОСНОВІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ (Демчук О.С., Ковальчук П.І., Коробченко С.М.)	
54.1. Загальна характеристика малих річок Полісся та їх екологічного стану	541
54.2. Аналіз існуючих підходів до розробки і реалізації моніторингу еколого-меліоративного стану басейнів малих річок та шляхи його вдосконалення	542
54.3. Удосконалення ведення моніторингу, методів та моделей оцінювання і прогнозування еколого-меліоративного стану басейнів малих річок	545

54.4. Принципи організації інформаційно-аналітичної системи комплексного оцінювання стану басейнів малих річок	551
54.5. Ведення вдосконаленого моніторингу басейнів малих річок на прикладі басейну малої річки Устя	554
<i>Література до розділу</i>	558
РОЗДІЛ 55. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСУШЕННЯ БОЛІТ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ ДЛЯ ВИДОБУВАННЯ ТОРФУ (Гнєушев В.О.).....	560
55.1. Торфовища Полісся: поєднання ресурсно-сировинної та біосферних функцій.....	560
55.2. Методика оцінювання екологічного стану торфових родовищ.....	562
55.3. Результати вибіркового обстеження торфових родовищ.....	563
55.4. Торфові пожежі – наслідок неконтрольованого осушення торфовищ і фактор загрози екологічній безпеці регіону	565
55.5. Сучасні процеси торфоутворення і торфонакопичення.....	567
55.6. Діалектика відновлюваності торфових родовищ і торфових ресурсів	568
55.7. Модернізація технологій видобування торфу – шлях до екологізації спеціальних осушувальних меліорацій.....	571
55.8. Особливості системи осушення торфовища на етапі його екологічної реабілітації.....	576
<i>Література до розділу</i>	579
РОЗДІЛ 56. НЕБЕЗПЕКА ТОРФОВИХ ПОЖЕЖ І ШЛЯХИ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ НА ОСУШУВАЛЬНИХ СИСТЕМАХ У БАСЕЙНАХ РІЧОК ІРПІНЬ ТА ЗДВИЖ (Шевченко А.М, Савчук Д.П., Власова О.В., Забуга А.О.)	581
56.1. Поширення, масштаби та наслідки торфових пожеж	581
56.2. Чинники ризику торфових пожеж	591
56.3. Заходи з ліквідації та запобігання горіння торфовищ на меліоративних системах	593
<i>Література до розділу</i>	598
ЧАСТИНА IV. ОБЛАШТУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛІССЯ.....	600
РОЗДІЛ 57. КОРИСНІ КОПАЛИНИ РІВНЕНЩИНИ (Маланчук З.Р., Корнієнко В.Я., Маланчук Є.З., Жамирук Р.В., Ігнатюк І.З., Маланчук Л.О., , Мошич С.З., Сольвар Л.М., Тимошук І.І., Романчук С.С., Загуровський В.Н.)	600
57.1. Загальні відомості про корисні копалини Рівненщини	600
57.2. Шляхи підвищення ефективності використання корисних копалин Рівненщини	601
57.3. Організаційно-технічне забезпечення	615
<i>Література до розділу</i>	616
РОЗДІЛ 58. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННОЇ БАЗИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ (Мельничук В.Г., Мельничук Г.В.).....	618
58.1. Загальна характеристика мінерально-сировинної бази Рівненської області.....	618
58.2. Паливно-енергетичні ресурси.....	621
58.3. Металічні корисні копалини	621
58.4. Дорогоцінне каміння	622
58.5. Неметалічні корисні копалини	623
58.6. Підземні води	628
<i>Література до розділу</i>	628
РОЗДІЛ 59. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ПОЛІССЯ (Орлов В.О., Волкова Л.А., Литвиненко Л.Л.).....	630
59.1. Джерела водопостачання та особливості їх використання	630
59.2. Екологічні аспекти питного водопостачання	633
59.3. Екологічні аспекти забезпечення промислового водопостачання.....	635
59.4. Шляхи скорочення водопостачання та водовідведення промислових підприємств.....	642
<i>Література до розділу</i>	649
РОЗДІЛ 60. ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД ПОЛІССЯ (Косяк Д.С., Холоденко В.С.).....	650

60.1. Порядок створення (оголошення) територій та об'єктів ПЗФ в Україні.....	650
60.2. Територіальний розподіл природно-заповідних об'єктів Полісся та його характеристика.....	658
<i>Література до розділу</i>	674
РОЗДІЛ 61. ГІДРОЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІССЯ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ (Рябенко О.А., Сунічук С.В.)	
61.1. Сучасний стан та перспективи розвитку гідроенергетики України	677
61.2. Реконструкція та розвиток ГЕС	681
61.3. Розвиток гідроенергетики Білорусі	685
61.4. Науково-технічна база розвитку гідроенергетики	687
61.5. Екологічні ризики від діяльності гідроенергетики	689
61.6. Моніторинг стану гідротехнічних споруд ГЕС	691
<i>Література до розділу</i>	692
РОЗДІЛ 62. ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ПОЛІССЯ ДЛЯ МЕЛІОРАТИВНОГО, ПРОМИСЛОВОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА (Дворкін Л.Й., Дворкін О.Л., Гарніцький Ю.В.)	
62.1. Бетон для конструкцій меліоративних споруд	694
62.2. Мінерально-ресурсна база будівельної індустрії Полісся	705
62.3. Використання відходів та побічних продуктів промисловості нерудних матеріалів	706
62.4. Матеріали і вироби з відходів переробки деревини та іншої рослинної сировини	711
<i>Література до розділу</i>	725
РОЗДІЛ 63. ІНТЕНСИФІКАЦІЯ РОБОТИ СИСТЕМ ВОДОПОСТАЧАННЯ В ЗОНІ ПОЛІССЯ (Хоружий П.Д., Хомутецька Т.П., Стасюк С.Р.).....	
63.1. Методика оптимізаційних розрахунків водопровідних систем з водозабірними свердловинами	726
63.2. Оптимізація роботи насосної станції другого підняття	732
63.3. Розрахунок сумісної роботи споруд безбаштової водопровідної системи з кількома насосними станціями.....	734
63.4. Розрахунок установок для знезалізнення і зм'якшення підземних вод	738
63.5. Шляхи поліпшення ефективності роботи підприємств водопостачання	744
<i>Література до розділу</i>	745
РОЗДІЛ 64. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ (Коротун С.І., Кушнірук Ю.С., Громаченко К.Ю., Корбутяк М.В., Яковишина М.С., Коротун О.П.).....	
64.1. Географічні чинники впливу на розвиток рекреаційно-туристичного комплексу Рівненської області.....	747
64.2. Індекс конкурентоспроможності туризму: складові та структура	749
64.3. Туристичні ресурси Рівненщини	752
64.4. Види та чинники формування зеленого сільського туризму як частини туристично-рекреаційного комплексу	757
64.5. Розвиток сільського туризму як перспективного виду підприємництва в рекреаційній сфері Рівненській області	761
64.6. Екологічні аспекти природних рекреаційних ресурсів Волинського Полісся	763
64.7. Схема стратегії розвитку та маркетингу туризму в регіоні	770
<i>Література до розділу</i>	774
ЧАСТИНА V. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МЕЛІОРАЦІЇ ПОЛІССЯ	
РОЗДІЛ 65. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПОЛІСЬКОГО РЕГІОНУ (Безтелесна Л.І., Мальчик М.В., Мартинюк О.В., Толчанова З.О., Попко О.В., Гонтаренко Н.А., Костюкевич А.М., Коваль С.І., Мельник Т.Д.).....	
65.1. Управління кадровим потенціалом водогосподарських організацій регіону Полісся: оцінка та перспективи.....	777

65.2. Рефлексивні методи управління конкурентоспроможністю підприємств Поліського регіону в контексті їх активної адаптації.....	781
65.3. Програмно-цільове управління охороною навколишнього природного середовища Поліського регіону.....	785
65.4. Кластерний підхід як система управління маркетингом лісового сектору Поліського регіону.....	791
<i>Література до розділу</i>	795

РОЗДІЛ 66. ОПТИМІЗАЦІЯ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВОДОГОСПОДАРСЬКО-МЕЛІОРАТИВНИХ ПРОЕКТІВ У ЗОНІ ПОЛІССЯ

(Фроленкова Н.А., Кожушко Л.Ф., Рокочинський А.М.).....	797
66.1. Загальні підходи до еколого-економічного оцінювання водогосподарсько-меліоративних проектів	797
66.2. Урахування природних факторів впливу на основні економічні показники при еколого-економічному оцінюванні водогосподарсько-меліоративних проектів у зоні Полісся	800
66.3. Особливості порівняння альтернативних варіантів проектних рішень з урахуванням погодно-кліматичних факторів	804
66.4. Оцінювання ефективності інвестицій у водогосподарсько-меліоративні проекти	808
66.5. Апробація та ефективність еколого-економічного оцінювання водогосподарсько-меліоративних проектів у зоні Полісся	817
<i>Література до розділу</i>	823

РОЗДІЛ 67. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ У ЗОНІ ПОЛІССЯ ЯК ЗОНІ ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (Грановська Л.М.)

67.1. Причини виникнення конфліктів інтересів на території поліфункціонального статусу Полісся та шляхи їх розв'язання	825
67.2. Особливості використання поліфункціональних територій Полісся для рекреаційних цілей	827
67.3. Організаційний механізм забезпечення еколого-збалансованого природокористування в зонах поліфункціонального статусу	829
67.4. Інституціональне забезпечення еколого-збалансованого природокористування в межах поліфункціональних територій Полісся	830
67.5. Еколого-економічний механізм збалансованого природокористування в зонах поліфункціонального статусу	832
67.6. Стратегічні напрями досягнення балансу інтересів у зоні поліфункціонального статусу Українського Полісся	836
67.7. Законодавчо-нормативне забезпечення еколого-збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу Полісся	838
67.8. Стратегічні вектори еколого-збалансованого розвитку поліфункціональних територій Полісся	844
<i>Література до розділу</i>	848

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК АВТОРІВ	850
--	------------

ПЕРЕДМОВА

Сільськогосподарські гідротехнічні меліорації, будучи надзвичайно дієвим фактором інтенсифікації аграрного виробництва, разом з його хімізацією та механізацією, змінюють соціально-економічні умови проживання населення і цілих країн, через свою масштабність та інтенсивність вторгнення людини як у малий, так і великий кругообіг води і речовин, може також кардинально впливати на оточуюче природне середовище, чому є дуже багато як позитивних, так і негативних прикладів. Не є винятком у цьому відношенні і Полісся, в тому числі його українська складова.

Тому у третій частині «РЕЖИМНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ, ГІДРОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МЕЛІОРАЦІЙ» 2-го тому колективної наукової монографії показано вплив осушувальних меліорацій та сільськогосподарського використання на трансформацію органогенних ґрунтів, досліджені способи використання та удобрення осушуваних ґрунтів, оптимізації водного та поживного режимів і деградацію меліорованих ґрунтів, дана екологічна оцінка гідротермічного режиму торфових ґрунтів, застосування органічних добрив та біопрепаратів як чинників формування поживного режиму дерново-слабопідзолистого ґрунту, раціональне використання осушуваних торфових ґрунтів, оптимізація водного та поживного режимів осушуваного ґрунту, зміна агрофізичних властивостей та деградація осушуваних ґрунтів, загальна ефективність їх використання, моніторинг осушуваних земель та методи управління їх продуктивністю й екологічною стійкістю за даними моніторингу, розглянуто осушувальні системи як чинники бар'єрної стійкості на радіоактивно забруднених водозборах, дана оцінка медико-екологічного ризику території Полісся.

Тут також розглянуто питання трансформації водозборів поліських річок під впливом осушувальних меліорацій, оцінений водоресурсний потенціал території, вплив меліоративного навантаження на басейни малих річок, дана екологічна оцінка якості поверхневих вод, екологічного стану басейнів окремих річок, удосконалено моніторинг стану їх басейнів на основі інформаційно-аналітичної системи, розглянута екологізація осушення боліт для видобування торфу та небезпека торфових пожеж і шляхи її мінімізації на осушувальних системах у басейнах річок Українського Полісся.

У четвертій частині монографії «ОБЛАШТУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛІССЯ» авторами дана оцінка природних ресурсів Полісся, розглянуто питання щодо використання корисних копалин, оцінки стану та перспектив розвитку мінерально-сировинної бази регіону, раціонального використання водних ресурсів та їх гідроенергетичного потенціалу, використання природних ресурсів Полісся для меліоративного, промислового та цивільного будівництва, інтенсифікації роботи систем водопостачання, розвитку рекреаційно-туристичного комплексу та туризму в Поліському краї.

П'ята частина монографії «ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МЕЛІОРАЦІЙ» визначає стратегічні пріоритети управління ресурсами Поліського регіону, тут розглянуто сучасні науково-методичні підходи до оптимізації та оцінювання інвестиційної ефективності водногосподарсько-меліоративних проєктів, а також екологічно-економічне забезпечення балансу інтересів у зоні Полісся, як зони поліфункціонального призначення.

Таким чином, переглядаючи дану монографію, в якій представлено такі різнопланові та різноманітні за своїм змістом дослідження, питання, аспекти меліорації, неважко пересвідчитись у тому, що всі вони об'єднані тим, що через усі розділи червоною стрічкою проходить питання відродження меліоративних систем, управління водно-повітряним режимом, шляхом проведення комплексу організаційно-господарських, агротехнічних, меліоративних, гідротехнічних заходів, яке гарантує отримання високих врожаїв сільськогосподарської продукції.

Іншими словами, меліорації були, є та залишаються головною умовою забезпечення розвитку і подальшого процвітання Українського Полісся.

Тому маємо сподівання, що ознайомлення з матеріалами, викладеними у даному виданні, сприятиме поглибленню меліоративних та екологічних знань, буде надзвичайно корисним для фахівців у споріднених областях науки та виробництва у водному господарстві, охороні природи, аграрному секторі, наукових працівників, аспірантів і студентів відповідних спеціальностей, землекористувачів усіх форм власності, а також підвищенню ефективності виробництва, високопродуктивного та природоохоронного використання меліорованих земель та агоресурсного потенціалу Полісся України загалом.

*Президент Національної академії
аграрних наук, доктор сільсько-
господарських наук, академік
Я. ГАДЗАЛО*

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК АВТОРІВ

Редакційна група:

- Гадзало Ярослав Михайлович** – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН України, НААН України;
- Сташук Василь Андрійович** – доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НААН України, Державний інститут управління та економіки водних ресурсів;
- Рокочинський Анатолій Миколайович** – доктор технічних наук, професор, Національний університет водного господарства та природокористування (НУВГП).

Автори:

- Бабіцька Олена Анатоліївна** – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Басюк Тетяна Олександрівна** – кандидат географічних наук, доцент, Міжнародний економіко-гуманітарний університет;
- Безтелесна Людмила Іванівна** – доктор економічних наук, професор, НУВГП;
- Бердніков Олександр Михайлович** – доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН України, головний науковий співробітник, Інститут сільськогосподарської мікробіології і агропромислового виробництва НААН України;
- Бєдункова Ольга Олександрівна** – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, НУВГП;
- Бондар Андрій Євгенович** – аспірант, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Васильєв Сергій Васильович** – начальник Рівненського обласного управління водних ресурсів;
- Веремєєнко Сергій Іванович** – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри, Житомирський національний агроекологічний університет;
- Власова Олена Веніамінівна** – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Вознюк Наталія Миколаївна** – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, НУВГП;
- Волкова Людмила Андріївна** – кандидат сільськогосподарських наук, професор, НУВГП;
- Гарніцький Юрій Васильович** – кандидат технічних наук, доцент, НУВГП;
- Гера Олександр Миколайович** – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, Національний науковий центр «Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України»;
- Гнєсущев Володимир Олександрович** – кандидат технічних наук, доцент, НУВГП;
- Гонтаренко Наталія Адамівна** – кандидат економічних наук, доцент, НУВГП;
- Гопчак Ігор Васильович** – кандидат географічних наук, доцент, докторант, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Грановська Людмила Миколаївна** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, Херсонський державний аграрний університет;
- Громаченко Катерина Юріївна** – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, НУВГП;
- Даниленко Юлія Юріївна** – кандидат технічних наук, завідувач лабораторії, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Дворкін Леонід Йосипович** – доктор технічних наук, професор, НУВГП;
- Дворкін Олег Леонідович** – доктор технічних наук, професор, НУВГП;
- Демчук Олена Станіславівна** – кандидат технічних наук, доцент, НУВГП;
- Дідківський Микола Петрович** – директор, департамент АПК облдержадміністрації у Житомирській області;
- Жомирук Руслан Валентинович** – кандидат технічних наук, доцент, НУВГП;
- Жук Ганна Петрівна** – аспірант, НУВГП;
- Забуга Андрій Олексійович** – начальник Ірпінського міжрайонного управління водних ресурсів;
- Загуровський Володимир Назарійович** – інженер, НУВГП;
- Зосимчук Микола Дмитрович** – кандидат сільськогосподарських наук, заступник директора з наукової роботи, Сарненська дослідна станція ІВПіМ НААН;
- Ігнатюк Ірина Зіновіївна** – кандидат економічних наук, доцент, НУВГП;

- Клименко Микола Олександрович** – доктор сільськогосподарських наук, професор, НУБГП;
Коваль Світлана Іванівна – старший викладач, НУБГП;
Ковальчук Наталія Сергіївна – старший викладач, НУБГП;
Ковальчук Павло Іванович – доктор технічних наук, професор, головний науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
Кожушко Леонід Федорович – доктор технічних наук, професор, НУБГП;
Козішкурт Світлана Миколаївна – кандидат технічних наук, доцент, НУБГП;
Колесник Тетяна Миколаївна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, НУБГП;
Корбутяк Василь Михайлович – кандидат технічних наук, доцент, НУБГП;
Корбутяк Михайло Васильович – кандидат географічних наук, доцент, НУБГП;
Корнієнко Валерій Ярославович – кандидат технічних наук, доцент, НУБГП;
Коробченко Станіслав Михайлович – кандидат технічних наук, професор, НУБГП;
Коротун Ольга Петрівна – старший викладач, НУБГП;
Коротун Сергій Ігорович – кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри, НУБГП;
Костюкевич Аліна Миколаївна – кандидат економічних наук, старший викладач, НУБГП;
Косяк Діана Святославівна – кандидат географічних наук, доцент, НУБГП;
Котикович Ігор Вікторович – науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
Кочик Галина Миколаївна – кандидат сільськогосподарських наук, завідувач відділу землеробства та меліорації, Інститут сільського господарства Полісся НААН України;
Кучер Галина Андріївна – науковий співробітник, Інститут сільського господарства Полісся НААН України;
Кушнірук Уляна Леонідівна – аспірант, НУБГП;
Кушнірук Юрій Степанович – кандидат географічних наук, доцент, НУБГП;
Литвиненко Лариса Леонідівна – кандидат технічних наук, доцент, НУБГП;
Лютницький Сергій Миколайович – провідний інженер, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
Маланчук Євген Зіновійович – доктор технічних наук, професор, НУБГП;
Маланчук Зіновій Романович – доктор технічних наук, професор, НУБГП;
Маланчук Лариса Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент, НУБГП;
Малюга Віталій Володимирович – кандидат технічних наук, старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування;
Мальчик Мар'яна Василівна – доктор економічних наук, професор, НУБГП;
Мартинюк Оксана Володимирівна – кандидат економічних наук, старший викладач, НУБГП;
Мельник Тетяна Дмитрівна – здобувач, НУБГП;
Мельничук Григорій Вікторович – кандидат геологічних наук, старший викладач, НУБГП;
Мельничук Андрій Олексійович – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, заступник директора, Інститут сільського господарства Полісся НААН України;
Мельничук Віктор Григорович – доктор геологічних наук, професор, НУБГП;
Мельничук Ганна Володимирівна – старший науковий співробітник, Інститут сільського господарства Полісся НААН України;
Михайлов Юрій Олексійович – доктор технічних наук, старший науковий співробітник, провідний фахівець з інвестиційної роботи, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
Мороз Олександр Сергійович – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, НУБГП;
Морозов Володимир Васильович – кандидат сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри, Херсонський державний аграрний університет;
Мошинський Віктор Степанович – доктор сільськогосподарських наук, професор, НУБГП;
Мошич Світлана Зеновійвна – кандидат економічних наук, ст. викладач, НУБГП;
Орлов Валерій Олегович – доктор технічних наук, професор, НУБГП;
Попко Олена Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, НУБГП;
Потапенко Людмила Вікторівна – кандидат сільськогосподарських наук, завідувач лабораторії, Інститут сільськогосподарської мікробіології і агропромислового виробництва НААН України;
Прищепя Алла Миколаївна – кандидат сільськогосподарських наук, професор, НУБГП;
Романчук Сергій Степанович – інженер, НУБГП;
Рябенко Олександр Антонович – доктор технічних наук, професор, НУБГП;

- Рябцева Галина Павлівна** – кандидат геолого-мінералогічних наук, провідний науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Савчук Дмитро Петрович** – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Сайдак Роман Васильович** – завідувач лабораторії, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Сербенюк Віктор Олексійович** – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, Національний науковий центр «Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України»;
- Слюсар Іван Тимофійович** – доктор сільськогосподарських наук, професор, Національний науковий центр «Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України»;
- Соляник Олена Петрівна** – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, Національний науковий центр «Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України»;
- Сольвар Любомир Михайлович** – ст. викладач, НУВГП;
- Стасюк Сергій Ростиславович** – старший науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Статник Ігор Іванович** – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, НУВГП;
- Стецюк Микола Григорович** – директор, Сарненська дослідна станція ІВПіМ НААН;
- Сторожук Володимир Васильович** – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу рослинництва, Інститут сільського господарства Полісся НААН України;
- Сунічук Сергій Васильович** – кандидат технічних наук, доцент, НУВГП;
- Тараріко Юрій Олександрович** – доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН України, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Тимошук Ірина Іванівна** – інженер, НУВГП;
- Толчанова Зоя Олексіївна** – кандидат економічних наук, доцент, НУВГП;
- Топольнік Тетяна Іванівна** – кандидат сільськогосподарських наук, провідний науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Троцюк Віктор Степанович** – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, НУВГП;
- Тураєва Ольга Володимирівна** – науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Фроленкова Надія Анатоліївна** – кандидат економічних наук, доцент, НУВГП;
- Холоденко Вікторія Святославівна** – кандидат географічних наук, доцент, НУВГП;
- Хомутецька Тетяна Петрівна** – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Хоружий Петро Данилович** – доктор технічних наук, професор, головний науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Цвєтова Олена Вікторівна** – кандидат технічних наук, провідний науковий співробітник, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Шевченко Анатолій Миколайович** – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу, Інститут водних проблем і меліорації НААН України;
- Шевченко Олексій Леонідович** – доктор геологічних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
- Шевчук Михайло Йосипович** – доктор сільськогосподарських наук, професор, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки;
- Яковишина Маргарита Сергіївна** – старший викладач, НУВГП;
- Яцик Анатолій Васильович** – доктор технічних наук, професор, академік НААН України, директор, Український науково-дослідний інститут водогосподарсько-екологічних проблем.